

הרבי יעקב אריאלי
 להזכיר של ר' מיכאל ציבר
 שם בשנות הגבירות שלו לא כהתה עינו ולא נס ליהו
 השקיע את כל כוחותיו בצייר ובבית הכנסת

אוֹזֵר וישראל בגבורה

הברך האילahi שבנשمة החשמוןאים נתפוץ נניצוצות.
 כשיתקbezו לאבוקה אחת ישבו להגלוות
 (הראי"ה קוק זצ"ל, "מנגד ירחים")

- א. הגבורה השלילית
- ב. הגבורה החיובית
- ג. השראתה האילחית של הגבורה
- ד. חזות נבורת הנוף והרוח בישראל
- ה. לאורה של התנווכיה
- ו. על הניטים, ועל הגבירות – נס וטבע בחנוכה

rangleים אנו להשתמש בשפת ים ים במונח נבורה, בהוראה של מאמצן גפני מיהוד, או של העזה גודלה שיש עמה סיכון רב. אף גבורה החשמוןאים מטאורת לפני עיריה דורנו, על פי הוראה זו, נבורה פיסית של תנועה עצאית מהירה והעזה שהתבטאה בהתקפות פתע ובעמידת מעטים נגד רבים.

לעומת זאת, חוץ ההורונו שהגבורה האמיתית היא גבורת הרוח של הגיבור הכובש את יעדו ואת אנרכופיו בעודו איחזו איתן באמונתו. בהוראה זו פירשו דורות רבים את גבירות החשמוןאים כגבירות הרוח של מאmins גודלים, שלא גדרו אחריו תנועת ההתיזוננות שטחפה אחראית להமון הרחב, והעיזו להיאבק נגד ההשפעה היונית שאימנה להטמיע בחוכמה את תורת ישראל ותרבותו המקורית.

תכוונות אלו של הגבורה האמיתית מלמדות אותנו שהגבורה אינה יער או דחף חסר תבונה והכרה. הגבורה נובעת מ恐惧 הכרה בורורה, כשרעין ואמונה עזה מזינים אותה. כשהאדם חדור אמונה ברעיון מסוים הוכיח את כל לבו, והוא משוכנע בו שכנו מוחלט ובכלי מעודער, גם אם חלש ופחדן הוא מטבעו, הריחו מתמלא גבורה, העזה ואומץ לב, וככלו מלא אונים ביצוע משימתו.

גבורה האמיתית והשלמה, אינה יכולה להעצמצם בפעולות גופניות, בהתגלותו של דחף רגעי ופתאומי בלבד. היא כוללת את כל הנפש בתוכה – תבונה, רצון, אמונה ועוד כהנה. לא תיכנן, אפוא, גבורה הגוף כאשר גבורת הרוח משולבת עמה.

לפי תפיסה זו, הרי לפעמים גם מחדל וחוסר מעש – גבורה יש בהם, יותר מפעילות ומעשה. חיל השוכב במארב, למשל, ואני פותח באש על האויב עד שהלה יכנס בוודאות לתוכם אישו המוחצת – נאלץ להשתמש בגבורה שיש בה התאפקות ורישון עמי לא רגילים. חכמי האמת בינו את מידת הגבורה ככוח הצעדים, כי בכך ראו את הגבורה במלוא כוחה.

באותה מידת דרישים לאורם כוחות נפש גדולים יותר לצורך פעילות אפרורית ומושבתת התובעת ממנו אמונה רבה, עקשנות, כוח סבל רב ועמידה בייסורים, אשר למעשה נועז, חד פעמי, הדורש מן האדם מאיץ עליון לשעה קלה בלבד, שלאחריה הוא חופשי לנפשו.

לגיבורים ייחסו בעיניו לא רק חיללים ומפקדים שוכנו להערכה על פועלם בשדה הקרב, אלא כל גיבורי ישראל לדורותיהם, שעמדו על משמר עם ותורთם מול מוקדי אש ונחרותدم ולא נסגו אחר. גיבורים הם כל העומדים מול פיתויים שונים, השפעות חזקות וזרמים כבדים ואינטנסיביים, אלא מתאימים לשקו על תורתם תוך ויתוריהם על היינרים חומריים, למרות התנרכות וולול לפיהם מצד המון רב. גיבורים הם החלוצים והמתנחלים בעבר ובהווה, הנאבקים בפוג'י טבע ואדם; העומדים איתן מול משבדים, זעוזים, אכזבה וייאוש ואין נופלים ברוחם.

ג. השרארה הא-לחות של הגבורה

הרבב"ס בספריו "מורה נבוכים" (ח"ב פרק מה), מעמיק את מושג הגבורה. הוא אינו מסתתק בכך שהגבורה החיבית היא רוחנית בעירה. לדעתו, הגבורה האידיאלית היא זו שמקורה אינה רוח האדם העצמית והאישית, אלא הנובעת

שני האפסקטים האמורים מוצגים לרוב בעימות, זה כנגד זה, כאילו שלולת הגבורה האחת את חבורתה. גבורת ההוו מתחארת כתפישת הגלות כביבול, וגבורת הגנו מציינת לעומתה את גישתו של בן הארץ הבא לחוש את תחיית העבר.

האמת ניתנת להיאמר שגבירות החסmonoאים גבורה כפולת הייתה, ובעצם אינה אלא מושג אחד המתגלה בגילויים שונים. לשם הבנת רעיון זה, علينا להתעמק במושג "גבורה".

א. הגבורה השלולית

לא כל הפעלת כוח ולא כל מעשה נועז ראויים להערכה של מעשה גבורה. אדם המפעיל את כוחו כלפי אנשים חלשים, או אדם העושה מעשה טירוףAINS נחשבים עדין לגיבורים. פעם, מידעות תופעות אלו על חולשה ועל מורך לב. המאבד את עצמו לרעת, למשל, אם כי עשה מעשה נועז, הדורש גבורה מעוז, אינו גיבור אלא פחדן. מפחד הוא מהמשך חייו ואני מסוגל לשאת את נטל החיים המוטל עליו. רק אדם המאבד עצמו לדעת כדי שלא לעבר עבירה חמורה, או כדי להימנע מפגיעה בחברי ובعمו נחשב לגיבור.

גם סיכון מופח ומיתר, אינו מעשה גבורה. מוכיח הוא, לכל היותר, על קלות דעת או ראותנות זולה, שיש עמה גם חוסר התחשבות וזלזול גם בקרובי משפחה ובידי נפש, המשכלים לפעם את יקרים ויורדים עמו ביגון שאלה בגליל יער הרפטקנות חסר אחריות.

לא כל העזה נובעת מאומץ לב ומגבורה. יש העזה הבאה מפחיתות נפשית ומכיחה על מידת מגונה המקננת לב נשאה. יש להבחין הבחנה ברורה בין העזה לבין עצות, בין אומץ לב לבין חופפה, בין גבורה לבין חולשה נפשית והעדר יכולת מצד האדם לדרסן את מידותיו הפחותות.

ב. הגבורה החובית

גבורה האמיתית נמדדת, איפוא, על פי העקרונות הבאים:

- א. היא בוררת לה את העיתוי הנכון ואת הכוונות המדויקות.
- ב. היא מלאה כבוד ראש ואחריות וגוזרת מן הפיזיות ומקלות הדעת.
- ג. היא איה חופשה רגשית וחד-ਪטמית, אלא גילוי ממושך ועקביו.

אצל חילוניים ודתיים כאחד. מעשי אונש שאנו עדים להם, הם הם הנס הגדול, כי בכוחם פועל כוח זה, ובגבורהם מפעם גבורה זו.

ה. זהות גברת הגוף והרוח בישראל

באישיותם ובמאבקם גילמו המכבים את הווות בין שתי הגבירות – גבירות הגוף וגבירות הרוח. ודברים מפורשים בתפילה תגנית: "על הגבירות ועל התשועות ועל המלחמות". היו כאן מעשי גבורה, וגם זאת: "מסרת גיבורים ביד חלשים". וכי חלשים היו החסמנאים? הללו גיבורים היו! ומפרש הגרא"א: הם לא ייחסו את הגבורה לבחומר העצמי, אלא ראו את עצם משורת ה', הפעלים מכוחו. הם ייחסו את הגבורה לאזרע ישראל בגבורה. מבחינה עצם הם היו "חלשים" בביבול.

דו-רות רבים הייתה הגבורה מפוצלת בישראל. בהיותו עם מפואר ומפורד, נער ונדר בין העמים, ללא ארץ ומملכה משלו, נדרז ונענה, לא באה לכלל שימוש בישראל גבירות הגוף. גבירות הרוח בלבד התגלתה בעם בכל עצמה.

עם השיבת הארץ ועם תחיית ניעניה של מלכות ישראל, נתגלה הצורך בשימושה של גבירות הגוף. בשלב המעבר נראה תופעה זו כעומדת בסתייה, כביכול, לגבירות הרוח ולערכיהם הרוחניים שעלהם נאבקה. סתירה מזוונה זו נוצרה כתוצאה מכך פיסיולוגני לעכל את השמי ולחטנגל לתמורה בתנאים החדשניים שנוצרו ושאלץ אותנו להשוף ממעמקי נשפנו ומנבכי קדמוניינו גליים שלא הרגנו בשימושם. אולם בעצם, אין גבירות הגוף, שנתגלתה מחדש בישראל, אלא המשכה של גבירות הרוח בפניים חדשות. לא אמונה בנצח ישראל, לא הכרה בעתידו של העם וביעורו בארץ, גם אם אינם נושאות חמץ לבוש דתי מכבול, ולא השגחה והכוננה ממורים – לא הייתה גבירות הגוף יכולה לפעול ולהתקיים עד כה. זרם תירקע היינך ממקורות גבירות הרוח בישראל, הוא שהזין לא יודען אה גבירות הגוף שנתגלתה בצעיר עטנו.

טעות היא להציגם בזווית ראייה המיחודה את המאבק על קיומו בארץ כמאבק פיסי בלבד. לא רק כדי לקיים את גפינו החלומי שבנו לארכנון, אלא גם כדי לחודש את רוחנו כקדום ולמלא את "יהוד" נביאנו וחוזינו הרוחניים. המאבק בינו לבין שכנינו נושא גם אופי רוחני, המבצע ועלה מדי פעם, ואشد מדינאי מנסים למשטו, ללא מידה רבה של הצלחה. ואכן אשליה היא להתעלם מגורם מכריע זה המפיעם ומעביר את יחסינו ישראל ואומות העולם – הנוצריות, המוסלמיות

מהשפעה אלוהית ומהשפעה עליונה. זהה הגבורה שהיא אחד השלבים של הגבואה והוא באה ידי גiley באמצעותם של אישים נועזים וגיבורים.

כאליה זו, למשל, השופטים, מלכים מיטויים, שרים ומנהיגי ציבור. התנ"ך מצין ליד מעשי גבורהם, שפעילותם באה כתוצאה מהשראה של "ירוח ה". רעיון זה מעמיד אותנו על המקור המזין את הגבורה הנעללה והרצויה. לא רק אופי איש, לא רק תוכנה מקורית ולא מקור אונשי בלבד הוא המעורר למעשי גבורה. השגחה עליונה והשראה אלוהית הם המורכבים והמשמעותיים בני אדם מיוחדים (הווים בכך בזכות אמונהם, מידותיהם ומעשיהם) למעשי גבורה.

מכאן מובנת אזהרת הגבורה לא ליחס את העצמה, כבוח וההעתה, רק לתושייה האדם ופעילותו בלבד: וא마다 בלבבך, כוחך ועزم ידי עשה לי את החיל הזה, זוכרת את ה' אל-היך כי הוא הנתן לך כוח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך ביום הזה (דברים ח, יז-יח).

התורה אינה אומרת שעל היהודי לשבת בחיקוק ידיים ולא לפעול למען מימוש הבתוותיו של הקב"ה. אדרבה, אמונה עזה בעורכת רעיון גדול, אינה נתנת לאדם מנה ומאלאת אותו לפעול במלוא מרצו למימושו של הרעיון. אולם שומה על האדם לדעתו, שהתלהבותו ומרצו, יזמתו ותשתיתו – אין פרי כוחו הבלעד. כל אלו מומרכים וניזונים מכוח עליון, מקור הכוחות כולם.

לאור זאת נקט כלל גדול בזין. בכל מקום שנאמר בתנ"ך: "לא... כי אם..." – אין הכוונה לשיללה מוחלטת של האלטרנטיבה האחרות¹. הכוונה היא לא לדאות בה אפשרות חיים ובלעדית אלא להוציא עלייה קומה נספת. אף פסקו זה מתפרש כז: לא רק בחיל ולא רק בכוח כי אם גם ברוח. כמו כן, הקומה הנוספת משנה את המבנה כולו. כאשר אדם מפעיל כוח מתחז תפיסת עולם ערבית רוחנית נעללה – הכוונה כולה. וזה כוח אחר. כוח המונע על ידי רוח והמשרת את הרוח. אין כוחני וחומריא בלבד. וזה כוח אחר. כוח המונע על ידי רוח והמשרת את הרוח.

העמדת פלאי תקומה ישראל. והישgni העם בארץ. בעימות של מעשי נסים מחד גיסא, מול מעשי אונש מאידך גיסא, נובעים משתחויות ההבנה ביחס למושגים אלו

¹ עי ראב"ע (דברים ה, ג) שפides נך את הפסוק: "לא (רק) את אבותינו ברת ה' את הברית הזאת כי (גם) אנחנו". וכן בבראשית (לה, יג) "לא יקרא שם עוד (רק) יעקב כי אם (גם) ישראל

לדברים. פך השמן הקטן דלק שמונה ימים. הניצחון היה בעיקרו רוחני, מהפך תרבותי בארץ ישראל. התרבות ניצחה את תרבויות יוון הכהונית, הגופנית, החומוניות. מבחינה טכנית, קשה לאדם אחד להתempt לשתי מישימות גדולות ונכבדות כנבותה הגוף וגבורת הרוח, הדורשות ממנו התמסרות ונאמנות מלאה. הכרחית היא, אפוא, חילוקת תפקדים בין גיבוריו של הקרב, גיבורי ההתישבות וגיבורי התרבות. לכשידאו גיבורים אלה איש את הערך שבגבורה רעהו, ויראו עצם כגוף ארגוני אחד חמוץ לאברים שונים, או אז יתלכטו הניצחות של נשמה החשמוניים מןו שואבת הגבורה כוות, אין יותר אמצעיה, אין יותר כוח רצון להמשיך בפעול הנדרל. ומכאן באות הדתונות והתקפות.

ג. על הניסים, ועל הגבירות – נס וטבע בהטבה
נס הוא מעשהשמי. גבורה היא מעשה אנוש.
נס הוא על טבעי. גבודה היאطبع.

לכארה, תרתי דעתרי. בתلمוד מנומך חוג החנוכה בנס פך השמן הידוע. בתפילה אין נס זה מזכר. האם יש כאן סטייה בין התלמוד ובין התפילה? אלוט מבטח עמק יותר הדברים נראה אחרים.

נס פך השמן לא ללמד על עצמו יצא, אלא על הכלל כולו יצא. מה שאירוע בבית המקדש אינו אירוע מקומי, אלא הוא משקף בעצם את מה שאירוע בארץ כולו. החתיניות פשתה בחברה כולה, בעיקר במעמדות העליינים – בעלי ההשפעה בכבודה, באצולה וזומנה. הסוף היה נורא. מי יכול היה לעמוד מול לחץ חברתי כה אדיר? מי מסוגל היה להתנגד להשפעה העזומה של "תרבות המערב" שכבה את העולם כולו, שהיתה מתקדמת, אסתטית, מהנה ומושכת, ועם זאת – מבטיחה בבד, מעמד ועושר, נוחיות ותועלת.

נשאה רק קבוצה קטנה של משפחת כוהנים במודיעין שומרה על הגדלת, שלא נטמאה במנעה עם העולם הנכרי המהיוון, ששמנה נשאר טהור ווֹן, חתום בחותמת הכבודה הטהורה והקדשה. קבוצה זו הייתה שליטת תחילתה, רוחקה מרוכבי ההשפעה, דלה, חסרת כוח ואמצעים, קטנטנה. והנה הפכה משפחה קטנה זו ללבבה אריהה שה��פישה בארץ כולה, שהפיצה רוח רעננה של אמונה, תחלבות ומשמעות לקידשי האומה. כך עודרה תנואה לאומית גדולה שלבשה גם גבורה

והאטיאיסטיות כאחד. לישראל נועד הייעוד לחולל מהפכה רוחנית בעולם, ולבן טبعי והכרחי הוא שבשלבים הראשונים של תהליך זה, כל עוד עם ישראל עוסקים בעדרים הטכניים שיאפשרו לו בעtid את מילוי תפקידו בהצלחה, יתקל בהתנסות ובשנה מאצד כל עמי תבל, החושים מהתסיסה ומהתמורה העומדת להתחולל בהם. צאו וראו מה ארע לאלה שיטלו את הגבורה היהודית המקורית והפכו לגבורה כוחנית גרידא. את מקומה תפסו החולשה והדרין. בהיעדרו של המקור הרוחני, ממנה שואבת הגבורה כוות, אין יותר אמצעיה, אין יותר כוח רצון להמשיך בפעול הנדרל. ומכאן באות הדתונות והתקפות.

אנו סבורים שיש ממשות רוחנית לקיומו ולהמשך מפעלו. לא באננו לבאן רק כדי לחיות חיים פיזיים. באננו הנה כדי לחזור את ימינו כקדם. אנו שואפים, כמו החשמוניים לטהר את המקדש ולהחזיר את העבודה למוקמה. והמודבר, לא רק בעבודת המקדש בלבד אלא בהפיכת המקדש למרכז רוחני שיקרין על העולם כולו. "זהלכו גוים לאורך ומלכים לנגה ורחק".

זו משמעותה של המנורה שהפכה להיות הסמל המרכזי בעם ישראל מימי בית שני ועד היום. המנורה הטהורה, המפיצה אור בחשכה, הנוגנת ממשות רוחנית לחיים האישיים והמדיניים, המכוננת אותן ללבת לאורה.

לכן גם ההשפעה העיקרית הייתה להיות רוחנית ולא כוחנית. באופן טכני ניתן אולי לכפוף אנשים למטרות מסוימת. אפשר אולי לאלצם, לאלפס ולהכטיב להם עובדות והנוגנות. אלוט אין אלו יכולות לשמש תחביב לחינוך ולהסברה, להשפעה ולהארה וחווניות. רק הכרה מרוצן יכולה לשנות את אורח החיים של הפרט ושל הציבור ולהעלות את הרמה התרבותית והמוסרית שלנו.

הגבורה הרוחנית, המתבטאת בהתמסרות המלאה ללימוד תורה ולקיום מצוותיה מול כל הגלים העכורים של התרבות המתיוונת המסמנת את עני הומונים, דרשויה עתה במידה לא פחותה, ואולי אפילו יתרה, מאשר בדורות עברו.

ה. לאורה של החנוכיה

כמה פיזי נמדד בדורן כלל בנסיבות. כוח רוחני – באיכות. התרבות רודדה היא בדרך כלל המונית. התרבות טוביה, איכוטית, היא נחלת מעתים. אלוט סופה של האיכות שהוא משפיטה ומקדינה ונופכת ל沉ות. זה היה נס החנוכה בו המעתים הפכו

וחכבות מלהמה, ניצהה מעצמה בעלת כוח עצבי אדיר ועל ידי ניעול הפליטיקה הביזנטית הקימה ממלכה מכובדת שזיכתה את עם ישראל בעצמאות מדינית לדורות רבים.

מי שפרש אירועים אלה במקורה טבעי ויראה בו אנטיותה לנש, אין מבחן נס מהו. נס אינו רק תופעה שמיימת, נס הוא גם מהפך ארצי שאין להסבירו בהסביר רעיון רגיל, שהמתבונן המעמיק רואה בו תופעה שללא כל ספק גורם עליון היה מעורב בה. אין סתירה אפוא בין התלמוד לבין התפילה, בין נס פך השמן לבין גבורות המכבים, מלחמותיהם ומרניותם המוציאת. הנס שאידע במודיעין, בית חורון, בית צור ובמקומות אחרים, השפעתם הבורוכה של החסמוניים על דמוני העם, המהפכה הרוחנית שהתחוללה בעם, רוח הלחימה, זקיפת הקומה, נשיאת הדראש, האומץ, התושיה, כוחות הנפש שהתגלו באומה, – כל אלה ואחרים, הם נס פך השמן, יותר מזה שאידע במקדש.

המעט נעשה הרבה, והוא יתיר מפי שטנה. החלש נעשה גיבוי, הטעמאות נעשו טהור. וזה תוקפו של הנס. מה שאידע במקדש היה רק בבואה של מה שאידע בארץ כולה, כי זה תפקיו של המקדש לשמש מרכזו לכל העם ולבטא את מה שקורה בעם ולהשפיע עליו. אין כאן סתירה ולא מחולקת, אלא שתי פנים של עצם אחר.

"על הגיסים" – נס פך השמן ונס הגבורות, התשויות והמלחמות.